

DEBATTHÅNDBOK

SKOLEVALG

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, 2023.

SKOLEDEBATT

- HVA, HVORFOR OG HVORDAN

Hvorfor har vi skoledebatter?

Skoledebatter er et felles prosjekt mellom skolen, politikere og elever. Målet er at elevene sitter igjen med mer politisk kunnskap på slutten av debatten, at debattantene har unngått hersketeknikker og at debattlederen har vært rettferdig. Skoledebattene inngår som en del av demokratiopplæringen i skolen som skal gi praktisk opplæring av hvordan valg gjennomføres, og vise hvem som stiller til valg og hva de ønsker å gjøre for å utvikle Norge videre.

For elevene er det viktig å lære mer om hva de ulike partiene står for slik at de kan stemme ved skolevalget, og ved valget. For politikerne som deltar i debattene er det viktig å få vist fram hva de står for, argumentere for politikken sin og prøve å overbevise velgerne om at deres løsninger er best. Skolevalget er også en viktig rekrutteringsarena for ungdomspartiene, og en måte for elevene å finne ut hvordan de ønsker å engasjere seg politisk.

Hvordan foregår en skoledebatt?

Under en debatt sitter de ulike debattantene fra partiene i et panel med en eller flere ordstyrer. Det anbefales å plassere debattantene ut fra hvor på det politiske spekteret partiene befinner seg. I starten av debatten introduserer debattlederen og forteller hva som skal foregå.

Debattlederne lar deretter debattantene holde hvert sitt åpningsinnlegg innenfor en gitt tidsramme. Etter dette debatteres et eller flere temaer som dere har bestemt på forhånd. Debatten avsluttes med at hvert parti får mulighet til å komme med et avslutningsinnlegg.

Etter skoledebatten vil det ofte være valgtorg på skolen. Her står alle partiene på hvert sitt bord, og det er oftere flere representanter fra hvert parti til stede. Dette er en fin mulighet for elevene til å gå bort til dem og stille spørsmål de lurer på. Det kan være lurt å minne elevene om dette på slutten av debatten.

Hva er en god skoledebatt?

- Den får frem uenighetene der det er uenigheter
- Den bruker ikke for mye tid på noe alle er enige om
- Men, partiene må få mulighet til å fortelle hva som er viktig for dem. Dette gjelder også om flere partier mener det samme om noen temaer.
- Elevene lærer noe nytt og debatten er engasjerende
- Temaene er relevant for at velgerne kan bestemme seg for hva de skal stemme
- Debatten kan være underholdene, men den er ikke et show
- Debatten skal være rettferdig

DEBATTLEDELSE

- HVORDAN LEDER MAN EN SKOLEDEBATT?

Lag et debatteam.

Til å lede debatten er det lurt å være et team. I teamet kan man ha mange ulike roller. En må være ansvarlig for å lede debatten, noen kan gjøre research på partiene, noen kan ha ansvar for å holde tiden under innlegg, noen kan være ansvarlig for å holde oversikt over hvor mye tid de ulike partiene har snakket osv. Man kan for eksempel lage ferdig skjema på forhånd der dere krysser av for hvor mange ganger de ulike partiene har fått ordet og hvor lenge de har pratet. Hvis ett parti har snakket veldig mye, kan man velge å gi ordet til et parti som har snakket lite, dersom dere har blitt enige om dette i teamet, og formidlet dette til debattantene.

Hva må du som debattleder kunne?

Stille gode spørsmål

Det er viktig å stille gode spørsmål som gjør at partiene får vist hva de mener om temaet. Veldig få saker er svart/hvitt og det finnes mange nyanser. Dersom dere skal inn på veldig konkrete lokale saker, bør man ha sagt fra på forhånd til debattantene så de kan forberede seg.

Ja/nei-spørsmål

Dere kan også gjennomføre korte ja/nei- der partiene rekker tommel opp/ned eller viser med skilt hva de mener. For enkelte konkrete temaer kan dette være fint, men for de fleste temaer bør debattantene få utdype for at elevene skal få best mulig forståelse av hva partiene står for. Da kan partiene for eksempel få 30 sekunder på å utdype standpunktet sitt etter å ha vist frem skiltene. Det er viktig at debattantene er klar over at dere skal gjøre dette i forkant av debatten.

Ta fra en debattant ordet

Du **MÅ** ta fra en debattant ordet når hen for eksempel snakker lenger enn tidsbegrensningen, bruker hersketeknikker eller går utenfor de rammene og reglene man har blitt enige om i forkant av debatten. Det kan for eksempel gjøres ved at man banker i bordet og sier «Takk for det, da går vi videre til XX» klart og tydelig.

Da er det lurt å alliere seg med den som er ansvarlig for teknikken, slik at man kan gi signal. Det er viktig at det gjøres på en klar, myndig og respektfull måte. Dersom en debattant for eksempel har kalt et annet parti for «et drittparti» kan man avbryte med å si «vi bruker ikke slike nedsettende ord om andre partier» og la de unnskyldte og fortsette innlegget sitt, eller avbryte og gå til neste taler.

Passe tiden og fordele den på partiene

Det er viktig for både elevene og partiene at alle partiene får vist fram hva de mener. Det er derfor lurt å at noen passer på tiden og holder oversikt over hvor mye de ulike har pratet. Noen ganger kan det hende at to partier tar mye replikker på hverandre der de snakker frem og tilbake uten at andre får komme til ordet. Elevene skal få et godt bilde av alle partiene og derfor må man sørge for at alle sine synspunkter kommer frem.

Være rettferdig og nøytral

Ingen i salen skal vite hva du selv stemmer når du er debattleder. Hvilket parti eller politiske synspunkt du støtter skal ikke farge debatten eller gjøre så noen partier får mer taletid enn andre, eller at du kan gi inntrykk av at noen har mer rett i det de mener enn andre.

Vite hva partiene mener om temaene som skal diskuteres

Som debattleder trenger man ikke å kunne alle partiene sin politikk fra A til Å. Men det kan være lurt å lese seg opp på hva de ulike partiene mener om temaene man skal diskutere i debatten. Husk også at det er forskjell på hva ungdomspartiene mener og hva moderpartiene mener. Noen ganger mener de helt ulike ting, og dette er noe man også kan spørre partiene om dersom man vet at de er veldig uenige med moderpartiene sine.

I skolevalget er det moderpartiene elevene skal stemme på, altså ikke ungdomspartiet. Det er derfor viktig å få debattantene til å få vist hva moderpartiet mener. Et tips til mer informasjon om partiene er å bruke partiguider fra de store mediehusene.

FORBEREDELSE

Debattstruktur

Debattstrukturen styres av hva som er avtalt mellom partiene og fylkeskommunen.

En vanlig struktur er slik:

1. Alle partiene får ett åpningsinnlegg på begynnelsen av debatten. Rekkefølgen på partienes innlegg trekkes i forkant.

2. Debatt. Skolene kan velge mellom åpen debatt eller bestemme temaer som skal debatteres.

3. Avslutningsinnlegg.

Tidsplan

Det er viktig med god tidsplanlegging for å få plass til alt man ønsker i debatten. Man må huske på hvor mye tid man trenger til de ulike delene av debatten. Med 9 partier i panelet vil noen faste ting ta mye tid. Tidsplanen vil kunne se slik ut:

Introduksjon av debatten: 3 minutter

Åpningsinnlegg: 2 min per parti = 18 minutter

Generell debatt: 20 minutter

Avslutningsinnlegg: 1 minutt per parti = 9 minutter.

VALG AV TEMA

Å velge temaer kan gjøre debatten mer oversiktlig og enklere å styre. Er det noen temaer som er spesielt relevante for elevene ved skolen deres? Selv om det kan være enkelte veldig smale lokale saker som mange elever ved skolen er opptatt av, kan det være lurt med litt bredere temaer som gjør det mulig med reell debatt. Ofte sender partiene debattanter fra andre steder i landet, som ikke kjenner til de lokale sakene. Det kan derfor bli veldig urettferdig hvis man kun snakker om lokale saker. Fokuser heller på noen større, bredere temaer. Det er viktig å passe på at debattendene ikke blir så åpenåpent at det flyter ut. Det er også viktig å gi debattantene informasjon om temaene som skal debatteres god tid i forkant, slik at de kan forberede seg.

Husk at ulike partier ønsker å diskutere ulike temaer. Pass på sånn at ikke temaene bare favoriserer noen få partier.

Temaene må være relevante for elevene og da bør elevene være med på å bestemme hva som skal diskuteres. Dere kan for eksempel arrangere en avstemning på skolen for tema i god tid i forkant av debatten. Husk at ungdom er opptatt av mye mer enn skolepolitikk.

TIDSPLANLEGGING

Under alle punktene i tidsplanen kan det være lurt å legge til litt ekstra slingring til for eksempel ordbytter og overganger. Ting tar alltid lenger tid enn man tror. Dersom debatten varer i 1 time gjenstår dermed kun 20 minutter til debatt, og det er uten å beregne inn ekstra tid som går til overganger. Så jo mer tid man bruker på de andre punktene jo mindre tid får man til debatt. Når 20 minutter debatt skal deles på ni partier så har man ca to minutter per parti. Dette viser hvor viktig det er med god ordstyring og kontroll på hvor mye de ulike har pratet.

FØR DEBATTDAGEN

Det er viktig å ha en forventningsavklaring med partiene i forkant av debatten. Debattantene må få all informasjonen de trenger i god tid i forveien så de kan forberede seg. Dette gjelder både rammene for debatten, hvor mye tid de får til åpnings- og avslutningsinnlegg, hvilke temaer dere ønsker å debattere osv.

Før debatten kan det også være lurt å diskutere hvorvidt dere ønsker å åpne for spørsmål fra elevene. Det er viktig å huske på at de politiske partiene ofte plasserer ut medlemmer i salen til å stille spørsmål som setter andre partier i et dårlig lys. Det er viktig å unngå dette, og sikre at det faktisk er elevene som får stilt spørsmål, og ikke medlemmer av partiene. Hvis dere likevel ønsker spørsmål fra elevene, kan det være lurt å få dem til å sende inn spørsmål på forhånd. Hvis dere ikke ønsker spørsmål fra salen, kan dere heller bruke tiden til å diskutere et politisk tema som er viktig for elevene.

Husk at dere som debattlederteam må ha fordelt roller dere imellom og gjort research før debatten. Det er viktig med klare rollefordelinger dere imellom, slik at dere alle vet hva dere skal gjøre under selve debatten. Det er også viktig at dere har avklart tema, om dere åpner for spørsmål fra salen, om dere skal bryte opp debatten (for eksempel gjennom ja/ nei- runder), hva slags språkbruk dere aksepterer og hvordan dere vil fordele taletiden mellom partiene.

PÅ DEBATTDAGEN

Hils på alle debattantene når de kommer og introduser deg. Mange har kanskje aldri vært på skolen før og vet ikke hvor ting ligger. Sørg gjerne for at noen møter de og viser de hvor på skolen debatten skal være. Dere bør ha et møte med debattantene rett før debatten og avklare hva som er realistiske forventninger. Hva godtar dere av språkbruk?

Dere bør også si klart ifra hva dere slår ned på av for eksempel hersketeknikker eller ufin språkbruk. Vær tydelige på at dersom dere sier «Takk, da går vi videre til neste» så skal debattantene respektere det. Rett før debatten rigger ofte partiene til valgtorgene, så møtet bør være kort.

I tillegg kan det være lurt å høre med debattantene om de har lang eller kort erfaring med å sitte i skoledebatter. Noen har sittet i skoledebatter de siste ti årene, mens for andre er dette første debatt. Det er fint for dere å vite om, sånn at dere kan vurdere å ta ekstra hensyn til de ferskeste debattantene.

UNDERVEIS I DEBATTEN

Hvordan styre ordet

Åpningsinnlegg og avslutningsinnlegg

Gi ordet til et parti og la dem prate ut den tilmålte tiden. Gi et tegn dere har avtalt på forhånd når det er 30 sekunder igjen. Det kan for eksempel være å tappe lett i bordet med en penn.

Debatt

avklar hvor mye tid de får til innlegg på forhånd. Det er vanlig med 1 minutt innlegg. I tillegg til innlegg kan andre partier be om replikk. Vanligvis tillater man replikker fra 1 eller 2 partier, men det kan begrenses til én replikk per innlegg for å spare tid. Replikkene bør være 30 sekunder. Til slutt må det partiet som holdt innlegget få en svarreplikk på 30 sekunder. Unngå at det er de samme som tar ordet hele tiden. Informasjon om taletid må man gi til partiene på forhånd.

Å tegne seg

En vanlig måte å tegne seg til innlegg på er ved å løfte pekefingeren tydelig frem. Når noen holder et innlegg kan de andre partiene signalisere at de ønsker å komme med en replikk ved å løfte to fingre i været.

Debattleders rolle

Det er ikke du som debattleder som skal ta plass. Man skal selvsagt være seg selv, men det er debattantene og deres politiske meninger som skal vises frem.

Temperatur i debatten

Planlegg for at du må kunne bryte inn i debatten dersom det blir for opphetet stemning.

Det kan være lurt å legge inn elementer som gjør at debatten får litt pause dersom temperaturen blir for høy. Det kan for eksempel være en runde ja/nei-spørsmål, eller å gå videre til nytt tema.

Angrep på enkeltpartier

Dersom et parti blir angrepet og kritisert direkte av andre partier må de få svare på kritikken. MEN! Å angripe kan være en strategi for å få ordet oftere. Da kan man ende opp med et par partier som kritiserer hverandre hele tiden for at de skal få mest taletid.

Personangrep må alltid få tilsvare, men personangrep som ikke er politisk relevante eller bare styggeskal dere slå ned på som ordstyrer. Måten dere kan slå ned på slikt er ved å for eksempel bryte inn og si at slikt sier man ikke, banke i mikrofonen eller bordet, eller for eksempel mute mikrofonen ved digitale debatter.

Dersom flere partier blir angrepet for det samme og samtidig trenger ikke alle å få svare. Da kan dere for eksempel gi ordet til partiet som har fått minst taletid.

Hersketeknikker

I debatter hender det at debattanter bruker hersketeknikker eller ufine metoder mot hverandre. Det kan for eksempel være å gjøre stygge håndbevegelser eller kroppsspråk, distrahere publikum mens andre prater eller bruke nedlatende språk eller personangrep.

Dette skal man ikke tolerere og hvis man har gitt klar beskjed om dette til debattantene før debatten kan man for eksempel skru av mikrofonen. Man kan også si "Vi minner om at dette skal være en saklig debatt og at alle partiene må være respektfulle overfor hverandre". Husk at det kan være veldig vanskelig å vite hva som er hersketeknikker og hva som kun er litt skarpe argumenter eller språkbruk.

Dersom man bare fokuserer på å lete etter hersketeknikker kan man fort tolke et helt vanlig argument som en hersketeknikk. En god huskeregel er at hersketeknikker ofte går på person, mens argumenter får på sak og politikk. Hersketeknikker basert på hudfarge, etnisitet, religion, kjønn, seksualitet, funksjonsnedsettelse eller liknende er aldri ok.

FORBEREDELSE FOR DEBATTTEAMET FØR DEBATTEN

Noen spørsmål dere som debatteam bør diskutere dere imellom før debatten, og gi avklaringer om til debattantene er:

1. Hvordan leder vi debatten godt?
2. Hva ønsker vi å få ut av debatten?
3. Hvilke temaer ønsker vi å diskutere?
4. Hva er gode spørsmål til debattantene? Lag gjerne flere spørsmål dere kan ha klare til debatten.
5. Hva er dårlige spørsmål som vi ikke bør stille?
6. Hvordan skal vår debattstruktur være og hvordan ser tidsplanen ut?
7. Hvilke forventninger har vi til debattantene? Disse forventningene må de få vite om.
8. Hvordan skal vi avbryte debattantene dersom de går over tiden eller bruker hersketeknikker?
9. Hvor kraftig må et angrep på et parti være før partiet får lov til å svare?
10. Hvor kraftig må et personangrep være før du bryter inn og stopper det?
11. Hva er en hersketeknikk og hva aksepterer vi ikke?